

Wioletta Wróblewska¹
Katedra Ekonomiki Ogrodnictwa
Uniwersytet Przyrodniczy
Lublin

Produkcja cebul i bulw kwiatowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej

Flower bulbs production in Poland and in selected countries in the European Union

Synopsis. Przedstawiono stan i zmiany produkcji cebul i bulw kwiatowych w Polsce i poszczególnych krajach Unii Europejskiej oraz określono perspektywy dalszego jej rozwoju. Przeprowadzone analizy obejmują zmiany powierzchni reprodukcyjnej cebul i bulw kwiatowych w poszczególnych krajach, zmiany struktury obszarowej gospodarstw, struktury gatunkowej upraw i jakości cebul i bulw kwiatowych. Powyższe zjawiska określono przy wykorzystaniu indeksów jednopodstawowych i wskaźników procentowych.

Słowa kluczowe: produkcja cebul i bulw kwiatowych, Polska, Unia Europejska

Abstract. This work presents the current state and changes in flower bulbs' production in Poland and in selected EU member states, as well as prospects for its further development. The analyses concern the changes in flower bulbs' production area in respective countries, the changes in the farms' land use structure, in the proportions of species grown and the quality of flower bulbs. The above-mentioned phenomena were displayed by using single base and percentage indices.

Key words: flower bulbs production, Poland, European Union

Wstęp

Zainteresowanie ozdobnymi roślinami cebulowymi na świecie jest ogromne. Konieczność wzrostu produkcji roślin ozdobnych w dzisiejszych czasach jest rzadko kwestionowana, bowiem wraz ze wzrostem popytu w wielu krajach rośnie znaczenie ekonomiczne tych roślin. Wzrost popytu na kwiaty, w tym cebulowe, jest stymulowany rozwojem gospodarczym i związanym z tym wzrostem dochodów ludności. W konsekwencji zwiększa się zapotrzebowanie na materiał wyjściowy roślin cebulowych wśród producentów kwiatów ciętych, ostatecznych odbiorców i firm zarządzających tereny zieleni [Jabłońska 2001].

Jedynym krajem, gdzie prowadzi się dokładną rejestrację powierzchni reprodukcji cebul i bulw kwiatowych jest Holandia. W przypadku innych krajów brak jest w pełni wiarygodnych danych. Poszczególne źródła i różni autorzy podają mniej lub bardziej różniące się dane dotyczące powierzchni upraw. Dostępne oficjalne dane na temat rynku materiału wyjściowego roślin cebulowych i bulwiastych w większości krajów są ogólne i niepełne. Wycinkowe badania w tym zakresie prowadzone są sporadycznie. Pomimo

¹ Dr inż., email: wiolawroblewska@o2.pl

wszystkich powyższych nieścisłości, prezentowane dane pozwalają na ocenę poziomu produkcji cebul i bulw kwiatowych w poszczególnych krajach Unii Europejskiej.

Celem pracy jest ocena poziomu produkcji materiału wyjściowego ozdobnych roślin cebulowych i bulwiastych w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej oraz ocena perspektyw rozwoju tego działu produkcji kwaciarskiej.

Materiał i metoda

Źródłem informacji odnoszących się do Polski były publikacje naukowe, popularnonaukowe i prace magisterskie. Ponadto prezentowane wyniki wykorzystują materiał zgromadzony w trakcie szerszych badań dotyczących rynku materiału wyjściowego ozdobnych roślin cebulowych i bulwiastych w Polsce i Holandii w ramach projektu „Transfer wiedzy jako szansa rozwoju rolnictwa małych i średnich przedsiębiorstw”, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz z budżetu państwa w ramach Działania 2.6 Regionalne Strategie Innowacyjne i Transfer Wiedzy Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Podstawę powyższych badań stanowiły dane empiryczne, pochodzące z badań ankietowych przeprowadzonych w latach 2004-2006 wśród 30 krajowych gospodarstw zajmujących się reprodukcją cebul i bulw kwiatowych w Polsce.

Dane liczbowe do analiz innych krajów pochodziły z roczników AIPH (Association Internationale des Producteurs de L'Horticulture), Tuinbouwcijfers, Land-en tuinbouwcijfers, z publikacji urzędów statystycznych tych krajów, publikacji naukowych i stron www.

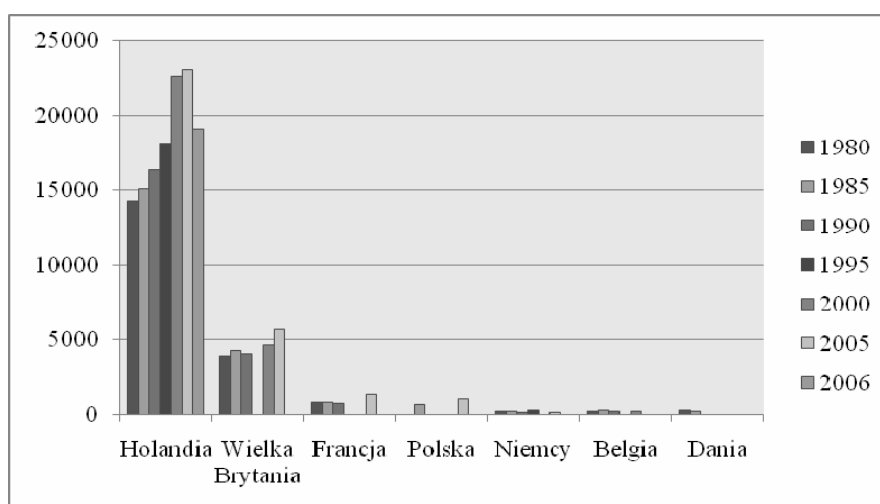
W pracy przedstawiono stan i zmiany produkcji cebul i bulw kwiatowych w Polsce w latach 1980 i 2004 i w wybranych krajach Unii Europejskiej w zależności od dostępności danych w poszczególnych latach okresu lat 1980-2005. Wybór powyższego okresu wynikał z dwóch przesłanek: lata 80. charakteryzowały się w Polsce dynamicznym rozwojem produkcji cebul i bulw kwiatowych, a 2004 rok to przystąpienie Polski do Unii Europejskiej i wzrost konkurencji międzynarodowej.

W zależności od dostępności danych w analizie uwzględniono przemiany w powierzchni reprodukcyjnej cebul i bulw kwiatowych, strukturze obszarowej gospodarstw, strukturze gatunkowej upraw w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej na tle przede wszystkim Holandii. Ponadto w pracy dokonano krótkiej oceny i porównania jakości zdrowotnej materiału wyjściowego roślin cebulowych w Polsce i Holandii. Wybór Holandii, jako kraju porównawczego, był wyborem celowym. Biorąc pod uwagę fakt, że jest to światowy lider w tej dziedzinie produkcji kwaciarskiej i że wypracowano w nim najlepiej na świecie funkcjonujący rynek materiału wyjściowego kwiatów cebulowych, jego analiza może służyć jako wzorzec dla producentów krajowych.

Kierunek i dynamikę zmian analizowanych zjawisk określono w zależności od dostępności danych przy wykorzystaniu indeksów jednopodstawowych i wskaźników procentowych.

Wielkość produkcji

Największymi w Unii Europejskiej producentami cebul i bulw kwiatowych są Holandia, Wielka Brytania, Francja i Polska, przy czym występują znaczne różnice między nimi w wielkości arealu przeznaczanego pod reprodukcję (rys.1). Szczególnie widoczna jest dysproporcja w porównaniu z Holandią. W 2005 roku cebule kwiatowe reprodukowane były w Holandii na powierzchni 22 987 ha, czyli większej niż w pozostałej trójce państw. Dysproporcja ta jeszcze bardziej zwiększy się, jeżeli uwzględnimy różnice w całkowitej powierzchni analizowanych państw. Całkowita powierzchnia Holandii jest 5,8-krotnie mniejsza od powierzchni Wielkiej Brytanii, 13,1-krotnie mniejsza niż Francji, 7,5-krotnie mniejsza niż Polski [Rocznik Statystyczny GUS 2007].

Uwaga: Niemcy 1984 (), 1988 (), 1993 (), Belgia 2002 () (tylko begonnia),

Wielka Brytania 2002 (), Polska 2004 ()

Rys. 1. Powierzchnia upraw cebul i bulw kwiatowych w poszczególnych krajach Unii Europejskiej w wybranych latach okresu 1980-2005, ha

Fig. 1. Cultivation area of flower bulbs in selected EU countries and selected years between 1980-2005, hectare

Źródło: AIPH, Tuinbouwcijfers, Land-en tuinbouwcijfers, [Buschman 2005], [Jabłońska 2006], Defra Statistics

Holandia postawiła na rozwój produkcji cebul i bulw kwiatowych, na co wskazuje długookresowa tendencja zmian powierzchni reprodukcyjnej. W latach 1980-2005 powierzchnia ta wzrosła o 8 680 ha, czyli o 60,67% (tab. 1). Zaznaczyć jednak należy, że w 2006 roku po raz pierwszy od wielu lat odnotowano spadek arealu reprodukcyjnego w tym kraju, który osiągnął wielkość 19 119 ha. Zmiany na rynku cebul kwiatowych w Holandii wywołują zaostrzone przepisy dotyczące ochrony środowiska. Celem przepisów wydanych przez rząd holenderski w latach 90. było m.in. ograniczenie zużycia środków ochrony roślin o 60% do 2000 roku i ich emisji o 90% [Stokkers 1992, van Aartrijk 1997]. Jak podaje De Vroomen [1997], ograniczenia takie z jednej strony skutkują w niższych plonach z hektara, z drugiej mogą przyspieszać proces wzrostu skali produkcji

w gospodarstwach. Utrudnione warunki funkcjonowania branży cebulowej w Holandii zmuszają do poszukiwania nowych rozwiązań produkcyjnych. Przykładem są badania chociażby nad integrowaną produkcją cebul kwiatowych, których celem jest z jednej strony opracowanie bezpiecznych dla środowiska sposobów upraw, z drugiej zapewnienie producentom wystarczających dochodów [Stokkers 1992; van Aartrijk 1997]. Innym rozwiązaniem jest przenoszenie produkcji cebul i bulw kwiatowych do innych krajów.

Wielka Brytania to drugi co do wielkości areal producent cebul i bulw kwiatowych w Unii Europejskiej, z arealem upraw w 2005 roku około 5 726 ha. Statystyki dotyczące tego kraju podają łączną powierzchnię upraw cebul i ciętych kwiatów cebulowych, która skoncentrowana jest w rejonie Anglii i Walii (około 70% całkowitego arealu) [Gac 2004]. Jednak powierzchnia upraw w tym rejonie obniża się. W latach 1988-2005 zmalała o 11% (czyli o 575 ha), ale rośnie areal upraw w innych rejonach. Pomimo tego wzrostu zwiększa się dystans między powierzchnią upraw w Wielkiej Brytanii a Holandii. W 1980 roku uprawy roślin cebulowych w Wielkiej Brytanii stanowiły 27,34% arealu holenderskiego, a w 2005 roku 24,91% (tab. 1).

Duże trudności występują w określeniu rzeczywistego arealu produkcji cebul i bulw kwiatowych we Francji. W rocznikach AIPH jedna z ostatnich informacji dotyczyła 1990 roku, zgodnie z którą we Francji, w tymże roku, reprodukowano cebule i bulwy kwiatowe na 728 ha. Stanowiło to jedynie 4,46% powierzchni holenderskiej (tab. 1). Inne liczby podają De Hertogh i Le Nard [1993], szacując na początku lat 90. powierzchnię reprodukcyjną cebul i bulw kwiatowych w tym kraju na 1285 ha. Zbliżoną powierzchnię upraw, mianowicie 1289 ha ale dla sezonu 2002/2003, podaje Buschman [2005] podkreślając jednocześnie, że produkcja ta w dużej części prowadzona jest przez producentów holenderskich. Ostatnie dane AIPH wskazują na powierzchnię upraw 1368 ha w 2005 roku. Uwzględniając jednak fakt, że Holendrzy traktują Francję jako zaplecze produkcyjne o cieplejszym klimacie [Cecot 1999], szczególnie dla cebul lili i tulipanów, których uprawa zajmuje blisko 54% całkowitej powierzchni upraw cebulowych we Francji, rzeczywistą powierzchnię upraw można szacować na poziomie 600-700 ha.

Na niewielkiej powierzchni w porównaniu z arealem holenderskim uprawiane są cebule i bulwy kwiatowe w Danii, Belgii i Niemczech. W 1985 roku powierzchnia zajęta pod reprodukcję cebul kwiatowych w Danii wynosiła 1,66% powierzchni holenderskiej, niemiecki areal w 1993 roku 1,5% arealu holenderskiego, a w 2005 roku 0,5%, belgijski w 2002 i 2006 roku odpowiednio 0,89% i 0,08%. Systematycznie zwiększa się również dystans między powierzchnią upraw w wymienionych krajach i w Holandii.

W przypadku Polski, według AIPH, w 1985 roku materiał wyjściowy ozdobnych roślin cebulowych i bulwiastych produkowano na 640 ha. Na początku lat 90. według szacunków De Hertogha i Le Narda [1993] areal tych upraw wynosił 990 ha, zaś według Kubiaka [1996] w połowie lat 90. 650 ha. Na podobny poziom, ale dla 1998 roku, wskazuje Baas [2004], szacując powierzchnię reprodukcji na 670 ha. Odmienne są również opinie specjalistów co do arealu upraw po 1998 roku. Według danych Stowarzyszenia Producentów Ozdobnych Roślin Cebulowych w 2000 roku uprawiano w Polsce cebule i bulwy kwiatowe na powierzchni 455 ha, a Buschman [2005] szacuje, że w sezonie 2002/2003 reprodukcja tulipana, lili, narcyza, mieczyka i dalii zajmowała w Polsce jedynie 335 ha. Znacznie większą wielkość tego arealu, bo wynoszącą 1600 ha, szacowała Jabłońska [2004] na podstawie danych Powszechnego Spisu Rolnego, ale po dokonaniu weryfikacji na podstawie własnych badań oceniała ją na 1000-1200 ha [Jabłońska 2006]. Przeprowadzone w 2005 roku szerokie badania empiryczne wskazują, że areal upraw w

Polsce wynosił około 1000 ha [Wróblewska 2007]. Przyjmując za wiarygodne tę ostatnią wielkość uznać należy, że powierzchnia reprodukcyjna w Polsce stanowiła w 2004 roku jedynie 4,35% areалу holenderskiego (tab. 1) i 17,46% areалу brytyjskiego.

Tabela 1. Zmiany w powierzchni upraw cebul i bulw kwiatowych w poszczególnych krajach Unii Europejskiej w wybranych latach okresu 1980-2005

Table 1. Changes in the cultivation area of flower bulbs in selected EU countries and in selected years in the period 1980-2005

Kraj	Lata					
	1980	1985	1990	1995	2000	2005
	Dynamika zmian (rok 1980 = 100)					
Holandia	100,00	105,23	114,06	126,41	157,57	160,67
Wielka Brytania	100,00	109,49	104,53	-	119,20	146,41
Francja	100,00	100,50	91,00	-	-	171,00
Belgia	100,00 ¹⁾	127,40	96,8	-	91,32 ¹⁾	-
Dania	100,00	76,69	-	-	-	-
Niemcy	100,00	101,4 ²⁾	58,14 ³⁾	126,05 ⁴⁾	-	-
Polska	-	100,00	-	-	-	153,80 ⁵⁾
	Relacja powierzchni w wybranych krajach do powierzchni w Holandii (Holandia = 100)					
Wielka Brytania	27,34	28,44	25,05	-	20,68	24,91
Francja	5,59	5,34	4,46	-	-	5,95
Belgia	1,53 ⁴⁾	1,85	1,30	-	0,89 ⁴⁾	-
Dania	2,29	1,66	-	-	-	-
Niemcy	1,50	1,45 ²⁾	0,77 ³⁾	1,50 ⁴⁾	0,50	-
Polska	-	4,25	-	-	-	4,35 ⁵⁾

Uwaga: ¹⁾ tylko begonia ²⁾ 1984, ³⁾ 1988, ⁴⁾ 1993, ⁵⁾ 2004

Źródło: opracowania własne na podstawie [AIPH... 1981 itd.], [Jabłońska 2006], [Wróblewska 2007]

Struktura obszarowa gospodarstw

Dominacja Holandii w produkcji materiału wyjściowego ozdobnych roślin cebulowych i bulwiastych przejawia się nie tylko wzrostem powierzchni upraw. Tendencją na holenderskim rynku jest także stałe zmniejszanie się liczby gospodarstw zajmujących się produkcją cebul i bulw kwiatowych. W latach 1980-2005 zmalała ona o 44,26%, co przy wzroście powierzchni upraw o 60,67% oznaczało wzrost statystycznej wielkości gospodarstwa w badanym okresie z 2,91 ha do 10,56 ha (tab. 3).

Tendencją obserwowaną wśród dużych producentów cebul i bulw kwiatowych jest zmiana struktury obszarowej gospodarstw będąca skutkiem systematycznego obniżania się ilości gospodarstw małych obszarowo, a wzrostu liczebności wysoko-towarowych gospodarstw. Obserwowana tendencja jest wynikiem koncentracji produkcji na skutek systematycznego wzrostu kosztów produkcji. Szybszy wzrost cen środków produkcji, a szczególnie płac niż cen cebul i bulw kwiatowych zmusza do zwiększania produktywności ziemi i wydajności pracy, co osiąga się poprzez wprowadzanie postępu, innowacji technicznych i technologicznych. Ważna jest efektywność ich wykorzystania, co umożliwia większą skalę produkcji. Pozwala ona na obniżenie kosztów jednostkowych oraz na zwiększenie dochodu rolniczego z prowadzonej działalności.

Zmiany struktury obszarowej gospodarstw reprodukcujących cebule i bulwy kwiatowe widoczne są przede wszystkim w Holandii. O ile w 1980 roku gospodarstwa do 1 ha upraw stanowiły blisko 40,00% ogółu gospodarstw, to w 2005 roku 16,40% (tab. 2.). Jeszcze

większe zmiany zaszły w gospodarstwach największych tj. >5 ha. W analizowanych latach ich udział wzrósł 16,40% do blisko 50,00% ogólnej liczby gospodarstw.

W Wielkiej Brytanii również obserwowane były zmiany struktury obszarowej gospodarstw. Dostępne dane, obejmujące jedynie lata 1985, 1992 i 1995, wskazują, że liczba gospodarstw zajmujących się tego typu produkcją kwaciarską zmalała w okresie 1985-1995 z 2255 do 1493, czyli o 33,79%, podczas gdy powierzchnia upraw wzrosła o 3,44%. Efektem tego był wzrost średniej powierzchni gospodarstwa z 2,17 ha do 3,39 ha, czyli o 56,22%. Z analizy struktury obszarowej gospodarstw zajmujących się produkcją cebul i ciętych kwiatów cebulowych w gruncie w Wielkiej Brytanii wynika, że w latach 1985-1995 udział najmniejszych obszarowo gospodarstw w całkowitej liczbie gospodarstw zmalał z 62,08% do 53,05%. W badanym okresie wzrósł nieznacznie udział gospodarstw z arealem od 1 do 5 ha i powyżej 5 ha, z odpowiednio 28,07% do 31,08% i z 8,07% do 13,06%.

Również w strukturze grupy krajowych gospodarstw zajmujących się reprodukcją cebul i bulw kwiatowych dominowały podmioty bardzo małe obszarowo (<1 ha). W 2004 roku stanowiły ponad 54,00% liczby analizowanych gospodarstw. Jedynie 13,3% i 33,3% podmiotów gospodarowało na areale odpowiednio > 5 ha i 1-5 ha. Średni areal upraw cebul kwiatowych w badanej populacji wynosił w 2004 roku 2,09 ha. Jednak w latach 1980-2004 średni areal reprodukcyjny cebul i bulw kwiatowych w badanych gospodarstwach wzrósł ponad 4-krotnie. Wzrost skali produkcji był wymuszany szybszym wzrostem cen środków produkcji i płac niż cen cebul i bulw większości gatunków. Przykładowo, w latach 1991-2001 występowała tendencja szybszego wzrostu płac i cen ciągnika niż cen skupu większości gatunków cebul i bulw kwiatowych [Wróblewska 2005].

Przedstawione analizy wyraźnie pokazują rosnące znaczenie gospodarstw większych obszarowo, a wycofywanie się z produkcji ogrodników uprawiających kwiaty cebulowe na małych obszarach. Duże gospodarstwa mają największe możliwości osiągnięcia wyższej efektywności produkcji i obniżania kosztów jednostkowych, co stawia je na wyższym poziomie konkurencyjności. Wzrasta w efekcie konkurencyjność całego sektora. Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 3, najbardziej konkurencyjny z tego punktu widzenia jest sektor materiału wyjściowego roślin cebulowych w Holandii. Tu średni areal reprodukcji cebul w 1989 roku był blisko 4 razy większy niż we Francji, a w 1995 roku prawie 2 razy większy niż w Wielkiej Brytanii. Ale największe rozdrobnienie gospodarstw występuje w Polsce. Z danych Spisu Rolnego 2002 wynika, że średnia powierzchnia gospodarstwa z uprawami kwaciarskimi w gruncie wynosiła 0,12 ha (tab.3). Do upraw tych GUS wlicza cebule kwiatowe i wszystkie uprawy kwiatów ciętych, trudno więc na podstawie tych danych określić jaką powierzchnię mają gospodarstwa tylko reprodukujące cebule kwiatowe. Przyjmując jednak za wiarygodne wyniki badań empirycznych dotyczących średniej powierzchni upraw w Polsce (2,09 ha) i tak byłaby ona ponad 5 razy mniejsza niż w Holandii. Jest to poziom średniej plantacji w Holandii z 1975 roku [Jabłońskiej 2000a].

Struktura gatunkowa

Analiza struktury gatunkowej upraw w Holandii odzwierciedla zmiany zachodzące w skali Europy i świata. W Holandii gatunkiem dominującym w uprawach cebul

kwiatowych jest od lat tulipan. W 2005 roku udział areálu reprodukcji cebul tulipana stanowił 45,90% powierzchni reprodukcyjnej ogółem. Na kolejnych miejscach w 2005 roku plasowała się lilia (18,80%), narcyz (7,67%), mieczyk (5,99%), hiacynt (5,48%), krokus (2,77%) i irys (2,35%). Relatywnie duża część powierzchni reprodukcyjnej, tj. 11,04%, przeznaczona była pod uprawę „pozostałych” gatunków (tab. 4). W latach 1980-2005 najbardziej widoczne zmiany w strukturze gatunkowej upraw cebul i bulw kwiatowych odnotowano w przypadku lilii, jej udział w ogólnym areale reprodukcji w badanych latach wzrósł 2,6-krotnie

Tabela 2. Struktura obszarowa gospodarstw prowadzących reprodukcję cebul i bulw kwiatowych w Holandii, Wielkiej Brytanii i Polsce w latach 1980 i 2004, %

Table 2. Distributon of farms producing flower bulbs in Holland, Great Britain and Poland by cultivated area, in 1980 and 2004, %

Powierzchnia upraw	Rok, kraj					
	1980			2004		
	Holandia	Wielka Brytania ²⁾	Polska	Holandia ¹⁾	Wielka Brytania ³⁾	Polska
0,01-0,5 ha	22,34			9,83		
0,5-1 ha	15,64	62,08	-	6,57	53,05	54,33
1-2 ha	20,97			9,88		
2-3 ha	12,21	28,07	-	9,47	31,08	33,33
3-5 ha	12,45			14,61		
>5 ha	16,40	8,07	-	49,64	13,06	13,33

¹⁾2005 rok ²⁾ 1985 rok ³⁾1995

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań własnych oraz danych zaczerpniętych z roczników [Land-en tuinbouwcijfers... 2007], i [Defra... 2005].

Tabela 3. Średnia powierzchnia reprodukcji cebul i bulw kwiatowych przypadająca na jedno gospodarstwo w poszczególnych krajach Unii Europejskiej w wybranych latach okresu 1980-2005, ha

Table 3. Average area of flower bulbs production per farm in selected EU countries and years, hectare

Kraj	Rok						
	1980	1985	1989	1995	1999	2001	2005
Holandia	1,36	3,65	4,20	5,85	7,81	9,02	10,56
Wielka Brytania ¹⁾	-	2,17	-	3,39	-	-	-
Belgia	-	-	-	-	1,00	-	-
Polska	0,49 ²⁾	-	-	0,30-0,50	-	0,12 ³⁾ 4)	2,09 ²⁾³⁾
Francja	-	-	1,30	-	-	-	-

¹⁾ uprawy cebul i ciętych kwiatów cebulowych, ²⁾ [Wróblewska 2007], ³⁾ 2004, ⁴⁾ uprawy kwiatów w gruncie

Źródło: opracowania własne na podstawie: Holandia i Belgia [AIPH... 1981 i nast.; Tuinbouwcijfers... 1985 i nast.; Land-en tuinbouwcijfers... 2007], Wielka Brytania [Defra... 2005], Polska [Fatel 1997; Jabłońska 2004; Wróblewska 2007], Francja [Kleijn i Heybroek 1992].

W przypadku Wielkiej Brytanii dane dotyczące powierzchni upraw poszczególnych gatunków podawane są jedynie dla Anglii i Walii, a ponadto, jak już zaznaczono, jest to łączny areał produkcji cebul oraz uprawy kwiatów ciętych. W związku z tym nie można dokładnie określić areálu przeznaczanego pod poszczególne uprawy. Możliwa jest jedynie ocena znaczenia poszczególnych gatunków. Największy udział w produkcji roślin

cebulowych w Anglii i Walii, wynoszący 83,69%, miały narcyzy, które w 2005 roku uprawiane były na powierzchni 3900 ha. Najbardziej dynamicznym zmianom podlegał areal upraw z grupy „pozostałych” gatunków, który zmniejszył się w latach 1988-2005 o 50,55%. Jego udział w całkowitej powierzchni upraw cebulowych spadł w latach 1988-2005 z 24,33% do 13,52%. Mieczyk, gatunek o niewielkim znaczeniu, zajmował w 2005 roku jedynie 2,79% powierzchni całkowitej.

Również w Polsce wzrostowi powierzchni upraw cebul i bulw kwiatowych towarzyszą zmiany struktury gatunkowej produkcji, aczkolwiek zawsze dominującym gatunkiem był tulipan. Jednak jego udział w strukturze upraw cebulowych obniżał się z 80,27% w 1980 roku do 63,62% w 2004 roku. Nieznacznie, bo z 4,84% do 4,67% obniżył się także udział cebul lili. Wzrósł natomiast udział powierzchni reprodukcyjnej narcyza, mieczyka i „pozostałych” gatunków, odpowiednio z 3,07%, 4,84%, 6,96 % w 1980 roku do 9,55%, 10,91% i 11,25% w 2004 roku. Wśród pozostałych gatunków reprodukowano materiał wyjściowy krokusa, dalii, zimowita, czosnku, szafirka i hiacynta.

Tabela 4. Struktura gatunkowa upraw cebul i bulw kwiatowych w Holandii, Wielkiej Brytanii i Polsce w latach 1980 i 2004, %

Table 4. Distribution of cultivated area by species of flower bulbs in Holland, Great Britain and Poland in 1980 and 2004, %

Gatunek	Rok, kraj					
	1980			2004		
	Holandia	Wielka Brytania ¹⁾	Polska	Holandia ²⁾	Wielka Brytania ³⁾	Polska
Tulipan	43,76	-	80,27	45,90	-	63,62
Narcyz	10,50	73,09	3,07	7,67	83,69	9,55
Lilia	7,34	-	4,84	18,80	-	4,67
Mieczyk	16,48	2,58	4,84	5,99	2,79	10,91
Pozostałe	20,82	24,34	6,96	21,64	13,52	11,25

¹⁾1988, ²⁾2005

Źródło: badania własne i opracowania własne na podstawie [AIPH... 1981 i nast.; Land-en tuinbouwcijfers... 2007; Defra... 2005]

Jakość cebul i bulw kwiatowych

Drugim obok ceny czynnikiem, który decyduje o zakupach produktów jest jakość. Pod względem jakości handlowej w latach 1990-2003 nie obowiązywały na krajowym rynku żadne standardy jakościowe cebul i bulw kwiatowych, ale powszechne były zasady sortowania cebul według średnic, będące nawykiem z okresu obowiązywania Polskiej Normy [Jabłońska 2001]. W badanej populacji klasyfikację materiału według Polskiej Normy stosowało 92,59% producentów, a znajomość wymagań jakościowych dotyczących materiału wyjściowego kwiatów cebulowych według standardów unijnych deklarowało 46,67% badanych. Standardy te zostały wprowadzone Rozporządzeniem nr 315/68 i dotyczą wszystkich produktów zawartych w kodzie CN 0601 10 taryfy celnej, czyli cebul, bulw, korzeni bulwiastych, karp i kłączy. Określają one wymagania jakościowe, zasady pakowania i oznakowania materiału oraz wymagania dotyczące klasyfikacji rozmiarów

[Jabłońska 2000b]. Standardy te to jedynie wymagania minimalne, ponieważ dla podniesienia pozycji konkurencyjnej często europejscy producenci stosują zaostrzone kryteria oceny jakości. Wyższe wymagania obowiązują w Holandii, gdzie każda partia towaru otrzymuje ocenę w skali czterostopniowej, opartej o wysokie standardy jakości, oraz świadectwa zdrowotności wydawane na podstawie trójstopniowej inspekcji w gospodarstwie. Tylko cebule zakwalifikowane do klasy Ekstra i I mogą być przeznaczone do reprodukcji, pozostałe klasy II i III tylko do pędzenia [Orlikowska 1997].

Krajowi producenci przywiązują coraz większą wagę do zdrowotności materiału. W badanych gospodarstwach kontrolę ich zdrowotności w 2004 roku przeprowadziło 60% producentów, podczas gdy w 1990 roku tylko 42,31%. Większość z nich, bo 63,67% dokonywała kontroli przekazując próbki gleby i materiał nasadzeniowy do analiz, ale 36,33% przeprowadzało jedynie wizualną ocenę podczas kwitnienia i po zbiorze. Istotnym jest, że w 2004 roku w 33,33% z liczby badanych gospodarstw miały miejsce urzędowe kontrole zdrowotności przeprowadzone przez Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Organ ten, po wejściu Polski do Unii Europejskiej, urzędowo odpowiedzialny jest za sprawowanie kontroli i nadzoru fitosanitarnego nad przestrzeganiem określonych wymogów i procedur przez podmioty zajmujące się produkcją m.in. cebul kwiatowych. Materiał wyjściowy kwiatów cebulowych musi bowiem spełniać określone wymagania zdrowotne, aby mógł być przemieszczany na obszarze Wspólnoty. Potwierdzeniem spełniania tych wymagań jest zaopatrzenie go w paszport roślinny. W dokument ten zapatrywany jest materiał jedynie podmiotów wpisanych do urzędowego rejestru producentów, przeznaczony do dalszej produkcji komercyjnej (Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 marca 2004 r. w sprawie zagrożenia wprowadzania i rozprzestrzeniania się organizmów kwarantannowych). W badanej populacji systemem urzędowej rejestracji objętych było jedynie 36,67% analizowanych gospodarstw.

Podsumowanie

Unijną produkcję materiału wyjściowego cebulowych i bulwiastych roślin ozdobnych zdominowała Holandia z powierzchnią upraw około 4 razy większą niż w Wielkiej Brytanii i około 18 razy większą niż we Francji. Polska plasuje się na 4 pozycji wśród europejskich producentów cebul i bulw kwiatowych, jednak areal ten stanowi tylko około 4% arealu holenderskiego. W Polsce, podobnie jak w większości krajów Unii Europejskiej, szybszy wzrost cen środków produkcji i płac niż cen cebul większości gatunków kwiatów wymuszał będzie wzrost skali produkcji. Już zaobserwowane korzystne zmiany w sferze produkcji świadczą o dostosowywaniu się krajowych producentów do coraz bardziej konkurencyjnych warunków gospodarowania. Rozwój produkcji cebul i bulw kwiatowych w Polsce ma perspektywy rozwoju, jednak w skali Europy i świata bezkonkurencyjna pozostanie Holandia. Niemniej jednak przypuszczać można, że holenderska powierzchnia upraw cebul kwiatowych będzie dalej wzrastała, ale z wolniejszą dynamiką. Część upraw będzie przenoszona do innych krajów Unii Europejskiej. W Polsce w okresie 5 lat obecności w Unii Europejskiej nie zaobserwowano, wbrew obawom krajowych producentów, zjawiska lokowania holenderskiej produkcji cebul i bulw kwiatowych. Wielka Brytania będzie utrzymywała pozycję drugiego w Europie producenta cebul kwiatowych, przede wszystkim narcyzów.

Literatura

- AIPH [1981,1987, 1991, 1996, 2000, 2004, 2007]. Hannover.
- Aartrijk van J. [1997]: Prospects for the control of bulb pests and diseases in a world concerned with protecting the environment. *Acta Horticulturae* nr 430, ss. 577-585.
- Baas E. [2004]: The Dutch wholesale flowerbulb trade. Rabobank Holland.
- Buschman J.C.M. [2005]: Globalisation - Flower - Flower Bulb - Bulb Flowers. *Acta Horticulturae* 673, ss. 27-33.
- Cecot A. [1999]: Zaplecze kraju tulipanów. *Hasło Ogrodnicze* 8, ss. 37-40.
- Defra Statistic 2005. [2005]. Survey of vegetables and flowers. England and Wales (Registered holdings only). [Tryb dostępu:] www.defra.gov.uk. [Data odczytu: maj 2009].
- Fatel K. [1997]: Post-harvest selection of tulip bulbs. *Acta Horticulturae* 430: 565-568.
- Gac P. [2004]: Analiza porównawcza rynku ogrodniczego w Polsce i Wielkiej Brytanii ze szczególnym uwzględnieniem rynku roślin ozdobnych. Praca magisterska, SGGW, Warszawa.
- Hertogh de A., Le Nard M. [1993]: The physiology of flower bulbs. Elsevier, Amsterdam-London-New York-Tokyo.
- Jabłońska L. [2000a]: Rynek materiału wyjściowego cebulowych roślin ozdobnych w Polsce. *Biuletyn Stowarzyszenia Producentów Ozdobnych Roślin Cebulowych* nr 11, ss. 5-15.
- Jabłońska L. [2000b]: Zakres i zasady wspólnej organizacji rynku kwaciarskiego w Unii Europejskiej. *Biuletyn Informacyjny. Agencja Rynku Rolnego* nr 11. [Tryb dostępu:] www.arr.gov.pl. [Data odczytu: maj 2009].
- Jabłońska L. [2001]: Konkurencyjność polskiego rynku cebul kwiatowych. *Ogrodnictwo* nr 1, ss. 25-28.
- Jabłońska L. [2004]: Polskie kwaciarstwo w statystyce. *Rośliny Ozdobne* nr 3, ss. 17.
- Jabłońska L. [2006]: Społeczno ekonomiczne uwarunkowania rozwoju polskiego kwaciarstwa. *Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych* z. 510, ss. 203-211.
- Kleijn de E.H.J.M., Heybroek A.M.A. [1992]: A view of international competitiveness in the flower bulb industry. Rabobank Holland.
- Kubiak K. [1996]: Produkcja roślin ozdobnych. *Ogrodnictwo* nr 21, ss. 2-3.
- Land-en tuinbouwcijfers 2002-2006. [2007]. Centraal Bureau voor de Statistiek. Landbouw-Economisch Instituut, Wageningen UR.
- Orlikowska T. [1997]: Ozdobne rośliny cebulowe w Holandii. Produkcja i obrót. *Owoce Warzywa Kwiaty* nr 14, ss. 18-19.
- Rocznik Statystyczny 2006. [2006]. GUS, Warszawa.
- Stokkers R. [1992]: Integrated flowerbulb production on sandy silos in the Netherlands. *Acta Horticulturae* nr 325, ss. 325-331.
- Tuinbouwcijfers [1985, 1986, 1988, 1989, 1990, 1992, 1996].
- Vroomen de C.O.N. [1997]: Environmental regulations, the consequences for Dutch bulb production. *Acta Horticulturae* 430, ss. 205-210.
- Wróblewska W. [2005]: Analiza zmian sytuacji ekonomicznej producentów materiału wyjściowego ozdobnych roślin cebulowych w Polsce w latach 1991-2001. *Annales UMCS. Sec. EEE Horticultura* nr 155, ss. 137-144.
- Wróblewska W. [2007]: Rynek materiału wyjściowego ozdobnych roślin cebulowych w Polsce i Holandii. Praca doktorska. AR Lublin.